

Vyplatí se knihovna?

O tom, že knihovna je nepostradatelná instituce, nepochybuje žádný čtenář. O tom, že by knihovnu mohl postrádat, protože to je položka v rozpočtu, který potřebuje seškrtnat, zauvažuje čas od času každý zřizovatel. Jak se daňovým poplatníkům vyplácí investice do instituce a veřejných služeb, které z podstaty negenerují žádný ekonomický zisk?

Metodika měření hodnoty služeb knihoven

Oborníci z Městské knihovny v Praze (MKP), Univerzity Pardubice (Fakulty ekonomicko-správní) a Univerzity Mateje Béla v Banské Bystrici (Ekonomické fakulty) se v rámci tříletého projektu pokusili zjistit, jakou hodnotu mají služby veřejných knihoven pro společnost. Projekt byl spolufinancován Městskou knihovnou v Praze a Ministerstvem kultury ČR v rámci dotačního programu VISK.

Analytické a výzkumné práci předcházela důkladná rešerše podobných měření společenské efektivity neměřitelných služeb za hranicemi České republiky. I když tyto studie (např. Florida) mohly být inspirací pro český projekt, nebylo možné jejich metodiky jednoduše převzít a použít na knihovny v ČR. Důvodem jsou zejména odlišnosti v systému financování veřejných služeb a jejich vnímání společností. Vznikla tak metodika přizpůsobená českým podmínkám, a to s přihlédnutím k provozu knihoven různých velikostí.

Mohlo by se zdát, že výpočet hodnoty služeb knihoven pomocí jednoduchého poměru nákladů a přínosů (Cost-benefits analysis), je záležitost snadného dělení dvou čísel. Řešitelé se při své práci museli vypořádat s několika ALE. Zejména v oblasti přínosů.

Náklad je položka zcela jasná, a každá samostatně účtující knihovna ji sleduje ve svém účetnictví; složitější je to u obecních knihoven, které jsou součástí obecního úřadu. Nákladem tedy rozumíme veškeré finance plynoucí na to, aby byly zajištěny služby knihovny. Mnohem složitějším úkolem bylo zjistit, jak proměnit subjektivní pocit přínosu služby knihovny pro uživatele do reálného čísla, které by bylo možné doplnit do vzorce.

Zeptali se čtenářů

Jak se vyplatí knihovna, nejlépe vědí sami čtenáři, kteří mohou subjektivně ocenit, co jim využívání jejích služeb přináší. Proto bylo ve spolupráci se sociologem Pavlem Černým připraveno několik dotazníkových šetření. Více než 12 000 lidem byl rozeslán on-line dotazník s otázkami, které se ptaly nejen po tom, kolik jim knihovna ušetřila při poslední návštěvě, ale také kolik by byli ochotni zaplatit za některou ze služeb knihovny nebo kolik by byli ochotni přijmout jako kompenzaci za neexistenci služeb knihovny.

Průzkum se uskutečnil nejen mezi čtenáři MKP, ale také Městské knihovny Tábor, Městské knihovny Kutná Hora a Knihovny B. B. Buchlovana v Uherském Hradišti. Vzhledem k tomu, že výsledná data se v jednotlivých knihovnách od sebe příliš nelišila, je možné výsledek považovat za ověřený.

„Ne vše se dá hodnotit penězi. Do knihovny chodím s oběma dětmi 4 a 7 a jejich velkým přáním bylo mít vlastní průkazku. Chodíme tam každých 14 dní, knížky mají rádi, čteme v metru, na

dlouhých cestách, a to se těžko finančně hodnotí. Přátelství s knihou se buduje pomalu, ale myslím, že jdeme správným směrem. A jak tohle pro vašeho zadavatele ocenit? :))“

Druhý průzkum se týkal konkrétní výpůjčky. Lidé byli tázáni na hodnotu výpůjčky konkrétní knihy a kolik času a peněz by vynaložili, kdyby si museli knihu opatřit nějak jinak.

„Náhodně vybraná kniha, na kterou jsem odpovídala nebyla zrovna z těch, pro kterou bych byla ochotná moc obětovat. Kdybych si ji nepřečetla, nepovažovala bych to za tragédii. Ale kdyby byla náhodně vybrána jiná kniha, byla bych ochotna obětovat i mnohonásobek, či si rovnou koupit svou vlastní.“

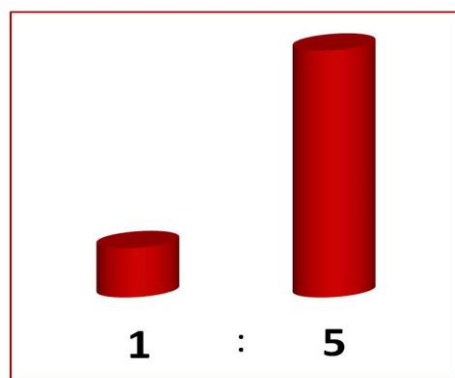
Vyplatí se knihovna?

Zcela určitě.

Každá návštěva knihovny znamená pro čtenáře úsporu ve výši 742 Kč.

Budeme-li se držet konkrétního příkladu MKP, pak celková míra užitku pro čtenáře byla v roce 2012 1 361 212 356 Kč. Podílem užitků a nákladů získáme celkovou míru efektivity služeb MKP – 5,412.

Každá koruna v rozpočtu MKP znamená více než pět korun vnímaného užitku čtenáři.

Výstupy projektu

Měření hodnoty veřejných služeb (na příkladu veřejných knihoven)

Odborná publikace mapující východiska měření veřejných služeb.

Neocenitelné služby knihovny a jak je ocenit

Praktická příručka pro knihovny srozumitelně objasňující měření služeb knihoven a návod na výpočet.

<http://roi.mlp.cz>

Webová stránka obsahující dokumenty, metodické materiály a tabulky ke stažení.